

Studiedag inom barnskyddsfrågor 8.3.2016

Förvaltningsdomstolens praxis i ärenden som gäller ersättning av kostnader för barnskydd

tf. förvaltningsrättsdomare Jan-Erik Salo
Vasa förvaltningsdomstol

Barnskyddslagen 16 a §

1-2 mom.

Barnets hemkommun svarar för barnskyddets kostnader, om inte något annat bestäms någon annanstans i lag.

Om den kommun där barnet eller den unga personen huvudsakligen bor inte är hans eller hennes hemkommun enligt 2 § eller 3 § 1 punkten i lagen om hemkommun, svarar barnets eller den unga personens boningskommun för kostnaderna för sådan anstaltsvård eller familjevård som ordnats som en stödåtgärd inom öppenvården, med undantag för sådan anstaltsvård eller familjevård som varar över 14 dygn, för vars kostnader barnets eller den unga personens hemkommun svarar.

Barnskyddslagen 16 a §

3 mom.

*Den kommun **där behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit** svarar för kostnaderna för **vården utom hemmet**. Den kommun som svarat för kostnaderna för vården utom hemmet svarar också för **kostnaderna för eftervården**. Om eftervården ordnas till följd av en placering som enligt 75 § 1 mom. ordnats som en stödåtgärd inom öppenvården och som varat över ett halvt år, svarar den kommun som är barnets hemkommun då placeringen upphör för kostnaderna för eftervården. Om eftervården enligt 75 § 2 mom. ordnas enligt prövning, svarar för kostnaderna den kommun där beslutet om eftervården fattats.*

Var ska ansökan om ersättning av kostnader anhängiggöras?

Ansökan om att en annan kommun ska ersätta kostnader för ordnande av vård utom hemmet behandlas som förvaltningstvistemål vid förvaltningsdomstolen.

Forumreglerna har ändrats i samband med den nya socialvårdslagen (1301/2014)

(Tidigare skulle ansökan anhängiggöras vid den förvaltningsdomstol inom vars verksamhetsområde den kommun som lämnat anstaltsvården var belägen.)

Var ska ansökan om ersättning av kostnader anhängiggöras?

Socialvårdslagen 54 §:

På förvaltningstvistemål tillämpas förvaltningsprocesslagen.

Förvaltningsprocesslagen 70 § 1 mom.:

*Ett förvaltningstvistemål behandlas **av den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den part mot vilken yrkandet riktas har sin hemort. Om yrkandet riktas mot staten, en kommun eller någon annan offentligrättslig juridisk person, skall målet behandlas av den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den myndighet eller det organ som för den juridiska personens talan har sitt verksamhetsställe.***

-Vad göra om man vill yrka på ersättning av två olika kommuner, som finns i två olika domkretsar?

- Ofta har barnet flyttat många gånger innan det omhändertagits, och det är svårt att veta i vilken av kommunerna behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit.
- I en familj med flera barn kan behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit i olika kommuner för olika barn.
- Problemet inte reglerat i lagen.
- Av vilken kommun yrkar man på ersättning i första hand?
- Förvaltningsdomstolen kan till den del ärendet inlämnats till fel domstol överföra ärendet till den behöriga domstolen.
- Sämsta alternativet är att göra ansökan till två olika förvaltningsdomstolar utan att meddela om detta åt den andra förvaltningsdomstolen.

Vilken kommun bär ansvaret för kostnaderna för vården utom hemmet?

Barnskyddslagen 49 § 1 mom.:

*Med **vård av barn utom hemmet** avses att vården och fostran av ett omhändertaget barn, ett i brådskande ordning placerat barn eller ett barn som placerats med stöd av ett interimistiskt förordnande enligt 83 § ordnas utanför hemmet.*

- Inkluderar m.a.o. inte placering inom öppenvården

Vilken kommun bär ansvaret för kostnaderna för vården utom hemmet?

Barnskyddslagen 40 §:

Det organ som ansvarar för socialvården skall omhänderta ett barn och ordna barnets vård utom hemmet, om

1) brister i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden hotar att allvarligt äventyra barnets hälsa eller utveckling, eller

2) barnet allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda rusmedel, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämställbart beteende.

Omhändertagande och vård utom hemmet kan dock tillgripas endast om

1) de åtgärder som avses i 7 kap. inte är lämpliga eller möjliga för en omsorg i enlighet med barnets bästa eller om de har visat sig vara otillräckliga, och

2) vården utom hemmet bedöms motsvara barnets bästa i enlighet med 4 §.

Vilken kommun bär ansvaret för kostnaderna för vården utom hemmet?

- Behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn kan anses ha uppkommit då stödåtgärder inom öppenvården inte längre har varit tillräckliga för att trygga barnets hälsa och utveckling.
- I efterhand är det svårt att bedöma vid vilken tidpunkt barnets situation har varit så allvarlig, att barnet varit i behov av vård utom hemmet.
- Kommunen bör vid handläggningen av ärendet inlämna samtliga handlingar som kan inverka på bedömningen av hurudan barnets situation har varit då barnet har bott i kommunen.
- Bedömningen av i vilken kommun behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit är en helhetsbedömning, där det oftast är flera faktorer som inverkar på förvaltningsdomstolens beslut.
- Ofta inverkar kommunens förfarande i barnskyddsärendet på bedömningen.

Faktorer som talar för att behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit i den tidigare hemkommunen

- Situationen har varit allvarlig i den tidigare hemkommunen, barnskyddsanmälan, brådskande placeringar etc.
- Den tidigare hemkommunen har inte påvisat att tillräckliga stödåtgärder inom öppenvården för att få barnets situation under kontroll har gjorts/kunnat göras.
- Den tidigare hemkommunen har inte i enlighet med barnskyddslagens 25 d § utan dröjsmål meddelat den nya hemkommunen om att ett barn med barnskyddsbehov har flyttat till kommunen, och detta har lett till att barnet inte genast fått det stöd som det behöver i den nya hemkommunen.

Faktorer som talar för att behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit i den tidigare hemkommunen, forts.

- Den nya hemkommunen har utan dröjsmål försökt få till ändring i barnets situation genom utredande av behov av barnskydd, öppenvårdsåtgärder mm.
- Omhändertagande i nya hemkommunen har skett på grunder som motsvarar de problem som fanns i gamla hemkommunen.
- Omhändertagandet har gjorts inom en kort tid efter att barnet har flyttat till den nya hemkommunen.

Vasa FD 8.5.2013 nr 13/0216/3

- Barnet var fött år 1995. Bodde i kommun A.
- År 2008 konstaterats beteendestörningar i psyk. undersökningar
- 1/2008 barnskyddsanmälan om att barnet druckit alkohol.
- Barnskyddsklient från och med 3.6.2009 på grund av barnets gränslösa beteende i skolan, pappans alkoholbruk.

Vasa FD 8.5.2013 nr 13/0216/3 forts.

- Barnskyddet I kommun A hade ordnat möten med pappan och barnet, men den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter hade inte gjort en utredning om barnets situation inom 3 månader på det sätt som föreskrevs I dåvarande BSL 27 §.
- Hembesök hade inte gjorts för att utreda barnets hemförhållanden.
- Barnet hade inte tagit emot erbjudna öppenåtgärder. Detta ledde inte till åtgärder från barnskyddets sida.
- 9/2009 – skolan meddelade, att barnets beteende var så oreglerligt att han inte kunde vara närvarande på timmarna.

Vasa FD 8.5.2013 nr 13/0216/3 forts.

- Barnet flyttade till sin mamma i kommun B 10/2009
- Barnets okontrollerbara beteende fortsatte utan avbrott.
- Kommun B gjorde en utredning om barnets behov av barnskydd, som blev klar 12/2009.
- Mamman meddelade att hon inte klarar av situationen och barnet placerades inom öppenvården 12/2009 – 5/2010, och omhändertogs 5/2010.

Vasa FD 8.5.2013 nr 13/0216/3 forts.

- Eftersom familjens situation inte hade tillräckligt utretts då barnet bodde i kommun A, och stödåtgärder inom öppenvården hade varit otillräckliga där, och barnets situation hade krävt placering utom hemmet en mycket kort tid efter flytten till kommun B ansåg förvaltningsdomstolen att behovet av vård utom hemmet hade uppkommit senast 9/2009 i kommun A. Kommun A var därför skyldiga att ersätta kostnaderna för vård utom hemmet åt kommun B.

Faktorer som talar för att behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit först i den nya hemkommunen

- Barnet har i den tidigare hemkommunen har varit i behov av barnskyddsåtgärder, men situationen har hållits under kontroll genom åtgärder inom öppenvården.
- Föräldrarna och barnet har i den tidigare hemkommunen tagit emot stöd inom öppenvården. Socialen har haft regelbunden kontakt med familjen.

Faktorer som talar för att behovet av att ordna vård utom hemmet för ett barn har uppkommit först i den nya hemkommunen, forts.

- Den nya hemkommunen har varit medveten om behovet av barnskydd, men varit passiv med att ta tag i ärendet efter att barnet har flyttat till kommunen.
- Omhändertagande i nya hemkommunen skett huvudsakligen på andra grunder än vad som varit orsaken till barnskyddets oro i den gamla hemkommunen.
- Omhändertagande har gjorts en lång tid efter flytten till den nya hemkommunen.
- Barnets situation har i den nya hemkommunen under en längre tid varit stabilt, innan den igen blivit sämre.

Vasa FD 12.12.2014 nr 14/0478/1

- Barnen bodde i kommun A hos sin mamma.
- Barnen hade tillfälligt placerats brådskande utom hemmet år 2009 på grund av mammans missbruk och hemförhållandena i övrigt.
- Barnskyddet hade bedömt att situationen var så allvarlig att alternativen var att barnen flyttar till sin pappa, eller att barnen omhändertas.
- Föräldrarna hade 7/2009 med barnskyddets medverkan avtalat om att barnen flyttar till sin pappa i kommun B. Tanken var att arrangemanget skulle vara tillfälligt, och att barnen skulle flytta tillbaka till mamman då hemförhållanden hade stabiliserats.

Vasa FD 12.12.2014 nr 14/0478/1 forts.

- Barnen hade placerats som åtgärd inom öppenvården då de bodde hos sin pappa i kommun B våren 2011, och efter några månader omhändertagits. Grunderna för omhändertaganden var brister i hemförhållandena hos pappan samt det ena barnets gränslösa beteende, som hade börjat då barnet bodde i kommun B.

Vasa FD 12.12.2014 nr 14/0478/1 forts.

- Förvaltningsdomstolen konstaterade att barnskyddslagens 32 § förutsätter att innan ett barn placeras utom hemmet skall utredas vilka möjligheter bl.a. den förälder hos vilken barnet inte huvudsakligen bor har att ta emot barnet. Det organ som ansvarar för socialvården skall skrida till åtgärder för att ordna vårdnaden om barnet genom ett avtal mellan föräldrarna eller ett domstolsbeslut, om detta skall anses vara befogat med tanke på barnets bästa.
- Förvaltningsdomstolen konstaterade att kommun A hade handlat i enlighet med barnskyddslagens 32 § då man hade placerat barnen hos pappan i kommun B efter att ha utrett pappans möjligheter att ta hand om barnen.

Vasa FD 12.12.2014 nr 14/0478/1 forts.

- Den brådskande placeringen våren 2009 och barnets flytt till kommun B sommaren 2009 hade berott på barnens bristande hemförhållanden hos sin mamma.
- Barnens flytt till pappan år 2009 hade undanröjt de faktorer som i kommun A hade hotat barnens hälsa och utveckling.
- Då barnen hade bott hos pappan från hösten 2009 till våren 2011, innan de placerats utom hemmet hade deras boende i kommun B varit permanent.
- De brister i pappans hemförhållanden som utgjort grunder för omhändertagande kunde inte ha förelegat då barnen bodde hos mamman i kommun A.
- Kommun A var inte skyldig att ersätta kostnaderna för barnens vård utom hemmet till kommun B

Situationer med mellankommuner

Om behovet av vård utom hemmet har uppkommit i kommun A, och familjen flyttar från kommun A till kommun B, och därefter till kommun C, där barnet senare omhändertas, blir kommun B i vanliga fall inte ansvarig för kostnaderna ifall **kommunen gjort vad det kunnat för att ge stöd åt barnet**, och om **samma problem som tidigare förekommit ändå fortsatt utan avbrott** tills barnet flyttat vidare till den kommun där det senare omhändertas.

Vilka kostnader ska ersättas?

- Sökanden kan i ansökan om ersättande av kostnaderna för vård utom hemmet även yrka på att förvaltningsdomstolen fastställer de kostnader och de belopp som sökanden anser ska ersättas.
- Ansökan bör i så fall innefatta tillräcklig dokumentation om kostnaderna och deras grunder.
- Ifall oenigheten mellan kommunerna endast gäller vilken kommun som är ansvarig för kostnaderna, är det kanske inte nödvändigt att be att förvaltningsdomstolen fastställer vilka kostnader som ska ersättas och beloppen, eftersom dessa inte är stridiga.

Vissa förvaltningsdomstolar (bl.a. Helsingfors FD) har dock förutsatt även en individualisering av kostnaderna.

RP 252/2006 rd:

*Som kostnader för vård utom hemmet skall åtminstone betraktas de **direkta kostnaderna för placeringen** av barnet, såsom arvoden och ersättningar till familjevårdarna, det totala priset per dygn på anstalten, de egentliga kostnaderna för socialarbetet för barnet, samt andra därmed jämförbara kostnader i anslutning till anordnandet av vård utom hemmet.*

*Som kostnader för vård utom hemmet skall även anses de kostnader som orsakas av ordnandet av **sådana tjänster och stödåtgärder som behövs inom vården utom hemmet**. Till dessa delar är det fråga om principen [om full] ersättning. Det har alltså ingen betydelse på basis av vilken lag socialservice eller ekonomiska stödåtgärder ordnas för barnet eller den unga personen. **Det väsentliga är i vilket syfte och hurdana tjänster och stödåtgärder placeringskommunen i varje enskilt fall har ordnat. Förvaltningskostnader eller andra indirekta kostnader kan dock inte anses höra till ersättningsgilla kostnader för vård utom hemmet.** När ersättningen räknas ut skall de avgifter som i praktiken tagits ut enligt lagen om klientavgifter beaktas som avdrag.*

Kostnader som godkänts som ersättningsgilla bland annat:

- Barnskyddsenshetens avgifter**
- Kostnader för skolskjuts till en skola på annan ort än barnskyddsensheten**
- Terapi och poliklinikavgifter som bedömts ha anknytning till behovet om vård utom hemmet.**
- Kostnader för socialarbete, ifall dessa är tillräckligt individualiserade och det påvisats att de uppstått i samband med barnets placering i vård utom hemmet.**
- Utgifter för familjearbete, då barnet innan avslutande av omhändertagandet har placerats hos föräldern.**

Kostnader som INTE godkänts som ersättningsgilla bland annat:

- Sådana kostnader som ännu inte förverkligats.
- Ränta på fordran (HFD 2008 t 962)

Högsta förvaltningsdomstolen

2015:96

- Ärendet gällde huruvida kostnaderna för missbrukarvården av barnets föräldrar var en del av kostnaderna för vården av barnet utom hemmet, när föräldrarnas missbruk hade varit en tungt vägande orsak till att barnet omhändertagits.
- HFD avslog ansökan om ersättning av kostnaderna.
- HFD konstaterade att trots att missbrukarrehabiliteringen främjade målsättningarna för barnskyddet, var det framför allt föräldrarna själva som var föremål för rehabiliteringen. Som barnskyddskostnader betraktas däremot kostnader som föranleds av barnets behov.

HFD 2015:96 forts.

- HFD konstaterade att regeln att den kommun där behovet att ordna vård av barnet utom hemmet har uppstått fortsätter att svara för kostnaderna för denna vård är ett undantag från huvudregeln att hemkommunen svarar för sina innevånares social-, hälso- och sjukvårdstjänster. Det fanns inte grunder för att tolka undantaget extensivt.

Vasa FD 8.3.2013 nr 13/0118/3

- Ärendet gällde huruvida kostnaderna för ordnandet av vuxenutbildning och dagsverksamhet som getts en 18 år fylld ungdom med medelsvår utvecklingsstörning skulle ersättas som hörande till barnets eftervård.
- Det var ostridigt att kommun A hade ansvarat för kostnaderna för vård utom hemmet, och därmed även skulle ansvara för ungdomens eftervård.
- Kommun A ansåg dock att kostnaderna i fråga inte gällde ungdomens eftervård, utan att de skulle ges åt ungdomen på basen av lagen om service och stöd på grund av handikapp och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Vasa FD 8.3.2013 nr 13/0118/3 forts.

- Förvaltningsdomstolen ansåg att det var fråga om kostnader för eftervård och ålade kommun B att ersätta kostnaderna.
- Domstolen konstaterade att sådana tjänster som getts den utvecklingsstörde på basen av ett specialomsorgsprogram inte kan anses vara kostnader för öppenvård.
- De ifrågavarande tjänsterna hade dock inte inskrivits i ett specialomsorgsprogram för barnet, utan
- Tjänsterna hade ordnats genom att de antecknats i barnskyddets klientplan för ungdomen. Därför skulle kostnaderna ersättas som hörande till barnets eftervård.